

PM: Biotopåtgärder i Tåsans mynningsområde- etapp 1

Bakgrund

Under 2022 har Klarälvens vattenråd arbetat med att göra undersökningar i Tåsans avrinningsområde nedströms Örån. Detaljerade åtgärdsförslag har tagits fram. För detta arbete har Klarälvens vattenråd fått LOVA-bidrag från staten år 2022. Utredningarna finns tillgängligt på Klarälvens vattenråds hemsida www.klaralvensvattenrad.se

Vattenförekomsterna i Tåsans huvudfåra och Örån är definierade som KMV (Kraftigt Modifierat Vatten), utan krav på konnektivitet eller flödesanpassning vid vattenkraftsanläggningarna. I VISS anges behov av utredning för att klargöra vilka förutsättningar som finns för att fisk ska kunna röra sig fritt inom vattenförekomsterna (dock ej förbi kraftverksdammarna) och ha tillräckliga lek- och uppväxtområden för att populationer av förekommande arter ska kunna upprätthållas (VISS 2022-11-07). Vi har utgått från detta när vi undersökt och sammanställt förslag på vidare arbete i Tåsan.

Vi har under projektet tagit fram detaljerade åtgärdsförslag för Tåsans mynningsområde med syfte att gynna Klarälvfisken. En plan för åtgärder presenteras i detta PM med målsättningen att etapp 1 kan utföras i närtid genom ett samutnyttjande av de maskiner som just nu arbetar i Klarälvens huvudfåra..

Sammanfattning

Området från mynningen upp till Digerfallet är klart prioriterat för Klarälvfisken lek och kan åtgärdas separat från de åtgärder som senare bör ske i Tåsan och Havån uppströms Digerfallet. Åtgärderna i mynningsområdet har delats upp i mindre separata sträckor då de har olika syften och planeras ske etappvis med start med åtgärd 1 och 2.

Etapp 1:

1. Återför block i älven vid mynningsområdet bedömd yta 300 kvm-
2. Skapa ett lekplatsområde c:a 100 m upp i mynningsområdet dit upp en stor maskin kan gå, åtgärder utförs punktvis på en yta av max 190 kvm. Ev tillföra lekgrus om det inte finns kvar i botten.

Etapp 2: (beskrivs ej i detta PM)

3. Skapa ytterligare ståndplatser på den sträcka som tidigare biotopvårdats mellan gamla brofästet och Vässelfallet
4. Tröskling vid Vässelfallet för att möjliggöra vandring av Klarälvslax och öring
5. Förbättra lekmöjligheter på sträckan mellan Vässelfallet och Digerfallet.

Tåsans mynning ligger i Dalby socken och hanteras av Sysselebacks FVOF. Älven är sedan "urminnes" tider samägt, vilket slås fast i LAGA skiften. Tåsans mynningsområde ligger inom WA81388488, Tåsan nedströms Havån

Påverkan på Tåsan

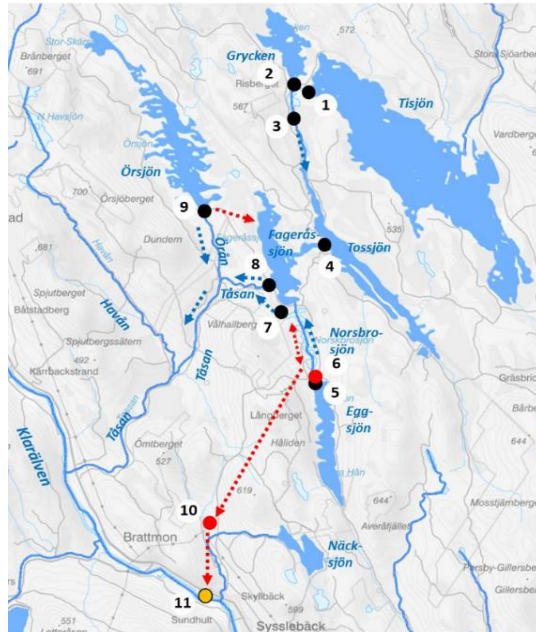
Flottledsrensning

Tåsans flottled från 1901. Idag finns ingen reglerbar damm nedströms Öråmun. Då man flottade hade man alltså tillgång till väldigt mycket mer vatten än vad som rinner i Tåsan idag. Detta medförde att man kunde flotta ovanför en utjämnad blockbädd som skapades genom att alla större block sprängdes. De sprängda blocken ligger nu som ett lock ovanpå eventuellt lekgrus. Flottleden avlystes 1970.

Vattenkraft och hydrologi

Då Tåsan ursprungliga källflöden nu används till kraftproduktion via tunnel ner till Tåsans Kraft har Tåsan idag ett mindre avrinningsområde. I detta sker ingen reglering idag. Det är ytterst sällan som Fageråsdammen släpper spillvatten och flödesvariationen kan därför oftast betraktas som oreglerad. Tåsans nuvarande avrinningsområde är inte litet. hela 103 km² Specifik flöde i nedre Tåsan W/m² är 140, bedömt av SMHI en hög siffra.

Tidigare biotopvård

Dammar och kraftverk

1. Tisjön regleringsdamm
2. Grycken regleringsdamm
3. Nedre Tisjöns regleringsdamm
4. Tåsjöns regleringsdamm
5. Eggsjöns regleringsdamm
6. Eggsjöns kraftverk. Pumpkraftverk.
7. Södra slussen (Norsbro-sjöns utlopp)
8. Fageråssjöns regleringsdamm
9. Örån-sjöns regleringsdamm
10. Tåsans kraftverk
11. Tåsans kraftverks utlopp i Klarälven

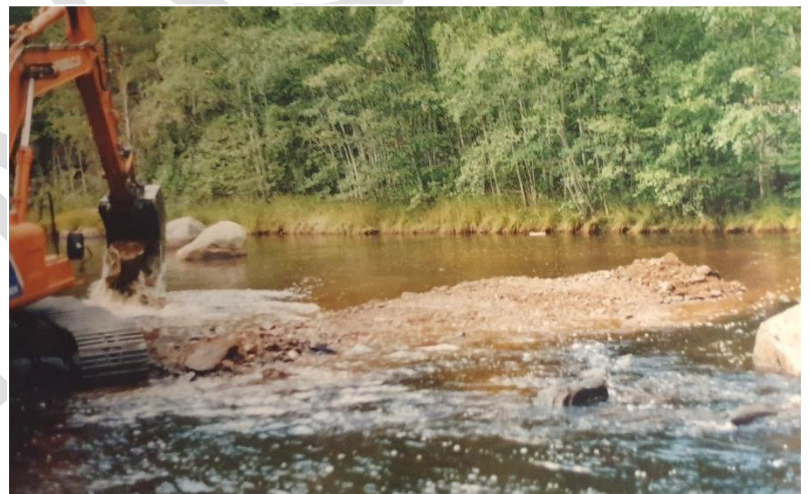
Pumpning sker från Fageråssjön och Eggsjön via Eggsjöns pumpkraftverk varvid flödesriktningen varierar mellan sjöarna.

Vatten överleds från Örån till Fageråssjön via tunnel.

Överledning från Norsbro-sjön till Tåsans kraftverk via en ca 6,7 km lång inloppstunnel, därefter till Klarälven i en ca 3,6 km lång avloppstunnel

Blå pilar: Naturlig vattenväg
Röda pilar: Flödesriktning genom överledning eller pumpning

Nolltappning via Örån och Fageråssjön, tappning sker endast sällan och kortvarigt.

År 2000 genomfördes biotopvård i Tåsan. Foto Per Larsson, september 2000. Från rapporten:

Effekten av det arbete syns i de goda resultaten i lokalen strax uppströms åtgärden. Ska detta kommenteras mer?

125 m nedströms gamla Brofästet anlades en större lekbotten med 70 kbm grus. På resterande 285 m ner till mynningen grävdes djupa hålor där storsten lades i. Vattnet drogs ihop till åns södra sida för att ge skugga och skydd för fisken. I utloppet lades stora stenar för att skydda fisken och öka vattenhastigheten.

Detaljerade åtgärdsförslag på två sträckor

1. Återföra block i mynningsområdet

Laga Skifte Gunneby 1875 (norra stranden) visar att Tåsan då hade ett litet delta vid utloppet i Klarälven se karta sid 5. Tidigare "delta utlopp" har senare ändrats helt och är nu starkt kanaliserats. Kanaliseringen är så pass omfattande att deltats återställning nog är utesluten.

Stora mängder material ligger i vallar vid utloppet speciellt på södra sidan om utloppet. Det har skapat ett brett och lugnt utloppsområde.

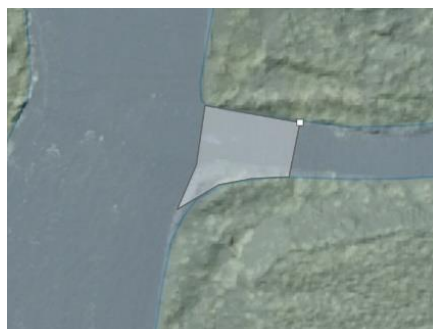

Inga kulturlämningar finns utmärkta på karta. Lövslogen från mynningen upp till riksväg 62 har bedömts med höga naturvärden. Klarälven är ett Natura 2000 område.

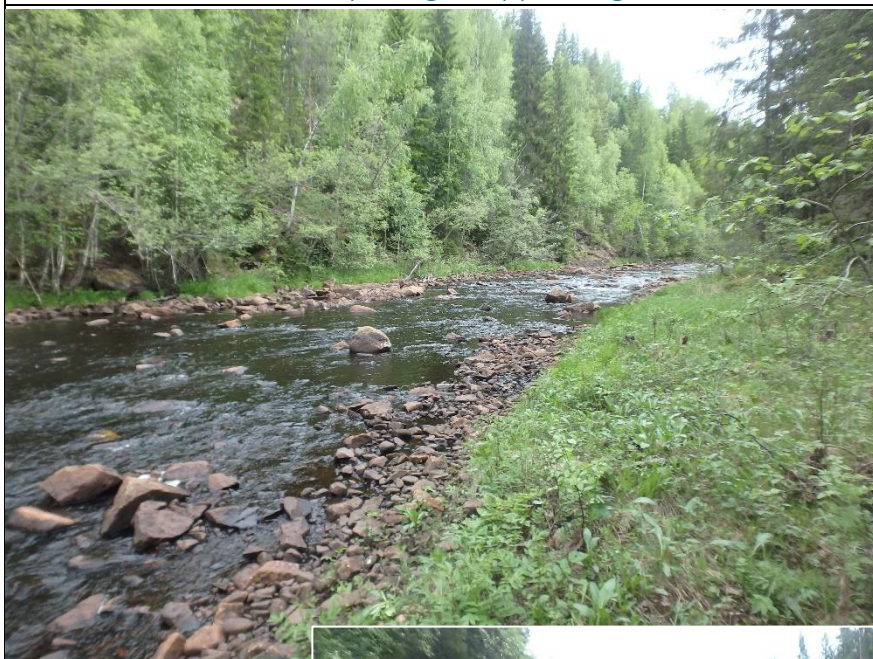

Förslag på åtgärder

Vid utloppet i Klarälven återförs betydande mängder med block ut i älven. Området som berörs uppskattas till 300 kvm. Inget nytt material kommer att behöva tillföras utöver återförandet av block från stränder.

2. Strax innanför mynningen upp mot gamla brofästet en sträcka på 150 m

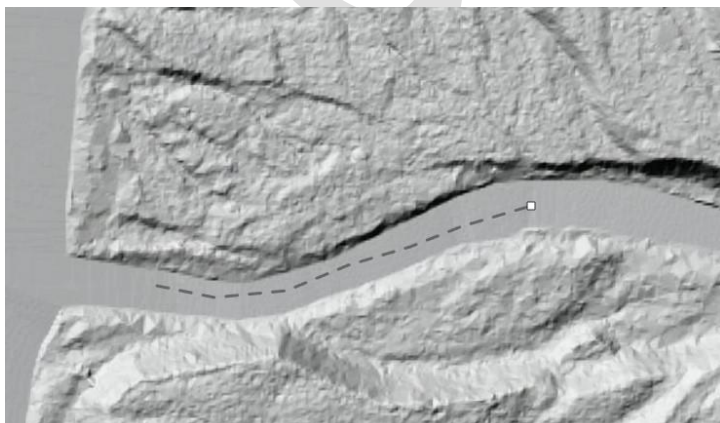

Något längre uppströms finns möjlighet att riktigt rejäl lekbotten tillskapas, sannolikt med tillförsel av lekgrus men det kan även finnas under plana stenbotten. Enl. jordartkartan finns här ett större område med isälvsmaterial idag övertäckt med kantig sprängsten. Tidigare biotopvård utförd år 2000 har placerat ut stora block i älven samt tillfört lekgrus här. Då lekområden är en bristvara är det angeläget att återskapa ytterligare lekområden. Det kan få goda effekter både för lax och öring reproduktionen.

Elfiske sker regelbundet här, både lax och öring har dokumenterats.

Förslag på åtgärder:

Punktvisa åtgärder görs här med syfte att tillskapa lekbotten. Sträckan som kan vara tillgänglig med stor maskin från mynningsområdet upp i Tåsan bedöms vara c:a 150 m. Tåsans brädd är här 10-12 m.

Berörda fastigheter förr och idag

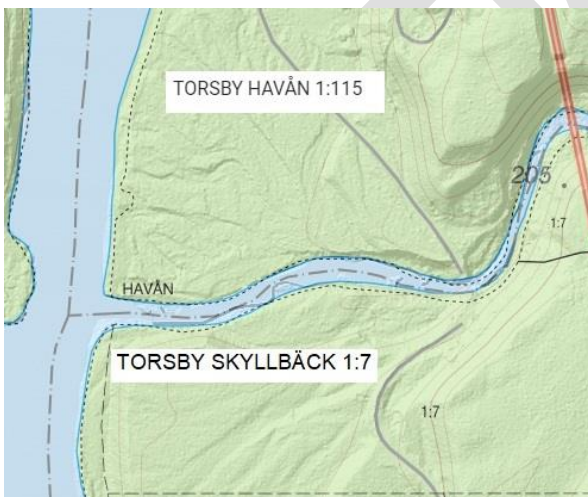

Detaljer från Lagaskriftes-karta Gunneby 1870-talet (t.h.) visar vad som ser ut som grävda diken i Tåsans mynning. På södra sidan, Sysslebäck finns inget delta. Laga-Skifteskartan 1857 ovan.

På Häradsekonomska kartan (t.h.) syns att Tåsan hade ett litet delta i mynningen vid 1800-tlets slut. På ekonomiska kartan från 1960 (t.v.) är deltat borta.

Tåsa elf" betecknas i laga-skifteprotokollet under "Allmänna platser för skiftesdeltagarnas gemensamma behof". På Lantmäterikarta står "Fastighetsbeteckning saknas.

Berörda fastigheter idag är Havån 1:155 på norra stranden och Skyllbäck 1:7 på södra stranden. Båda fastigheterna är privatägda. De har givit sitt muntliga godkännande.

Sysslebäcks FVOF kommer att vara huvudman för åtgärden.

Utförande:

Stor grävmaskin på 30 ton kommer att gå i botten av Tåsan (våta bredden) under period med lågvatten. Arbetet planeras samordnas med det biotoparbete som sker i Klarälven 2023.

Försiktighetsåtgärder

Viss påverkan av stränder kommer att ske då block från den tidigare maskingjorda vallen flyttas tillbaka i älven.

Arbetsledaren är erfaren biotopvårdare och maskinen har tillstånd att arbeta i vatten genom projektet "Två länder en älv.". Tidpunkten blir vid lågflöden för att minska slammflykt under 2023

Bedömning av miljönyttan:

Klarälvs laxartade fiskar får ytterligare lek och uppväxtområden. Åtgärderna vid mynningen kommer att medföra att fisken lättare hittar in i mynningen. Biotopen förändras från lugn gäddbiotop till mer anpassad för uppväxtområde för laxfisken. Genom åtgärderna kommer myndighetens krav på att "Förekommande arter ska ha tillräcklig tillgång på lek- och uppväxtplatser. Populationer av förekommande arter ska säkerställas." att bli bättre tillgodosett.